

บทที่ 1

บทนำ

พื้นที่ดอนอาศัยน้ำฝน (rainfed upland) ในเขตภาคเหนือตอนบน โดยทั่วไปมีสภาพไม่เอื้ออำนวยต่อการเกษตร มักขาดแคลนน้ำเพื่อการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ (ธวัชชัย, 2533) ความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ เกิดการชะล้างพังทลายของหน้าดินในฤดูฝนอย่างต่อเนื่องทุกปี แนวทางหนึ่งซึ่งเป็นที่ยอมรับว่ามีความสอดคล้องกับสภาพการผลิต ลดความเสี่ยง สามารถฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดินและน้ำได้ และอาจช่วยปรับปรุงคุณภาพชีวิตเกษตรกรให้ดีขึ้น คือการทำเกษตรแบบผสมผสาน โดยมีไม้ผลยืนต้นเป็นหลัก จากการประเมินหาพันธุ์ไม้ผลยืนต้นที่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ และตรงกับความต้องการของเกษตรกร พบว่ามะม่วงเหมาะสมที่สุด (ธวัชชัยและอดิสร, 2534) โดยเฉพาะพันธุ์แก้ว เนื่องจากมะม่วงแก้วเป็นผลไม้พื้นบ้านที่คนไทยยอมรับในรสชาติ โดยเฉพาะการบริโภคสด (ผลดิบหรือแก่จัด) อีกทั้งเป็นพันธุ์ที่เหมาะสมต่อการแปรรูปเชิงอุตสาหกรรม เนื่องจากมีปริมาณมาก เป็นวัตถุดิบที่มีราคาต่อหน่วยต่ำ และมีคุณสมบัติทางเคมีและกายภาพอีกหลายประการที่ตรงกับความต้องการของโรงงานแปรรูป สำหรับผู้ปลูกแล้ว ผลผลิตมะม่วงแก้วมีตลาดรองรับ แม้จะมีรายได้ต่อหน่วยต่ำ แต่ก็จำหน่ายได้ครั้งละมาก ๆ เป็นไม้ผลที่อาศัยการดูแลจัดการไม่มาก (ธวัชชัย และคณะ, 2541) ทนแล้ง และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี และเป็นพันธุ์ที่มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาของพื้นที่ดอนอาศัยน้ำฝนในเขตภาคเหนือตอนบน รวมทั้งปัญหาความยากจนของเกษตรกรในพื้นที่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรแบบยังชีพ มีระบบการปลูกพืชแบบใช้ปัจจัยการผลิตต่ำ

มะม่วงแก้วโดยทั่วไปในประเทศไทย ให้ผลผลิตตามธรรมชาติได้ปีละครั้ง สำหรับผลผลิตมะม่วงแก้วในเขตภาคเหนือตอนบนบางส่วนยังมีช่วงการเก็บเกี่ยวที่ตรงกับภูมิภาคอื่น ๆ จึงเป็นเหตุให้มะม่วงมีระดับราคาที่ต่ำ (ประมาณ 5 บาท/กก.) แต่ถ้าหากเป็นช่วงปลายฤดูของการเก็บเกี่ยว (กลางเดือนกรกฎาคม) มะม่วงจะมีระดับราคาสูงขึ้นไป (ประมาณ 9-11 บาท/กก.) และยิ่งเมื่อถึงปลายเดือนกรกฎาคม ระดับราคาของมะม่วงจะสูงขึ้นเป็น 15 บาท/กก. (ธวัชชัยและคณะ, 2541) ดังนั้นโอกาสที่จะปรับปรุงรายได้ของผู้ปลูกมะม่วงแก้วในเขตภาคเหนือตอนบน ให้ได้รับผลตอบแทนสูงขึ้น วิธีหนึ่งคือการผลิตมะม่วงล่าฤดู เพราะจะเป็นช่วงที่มะม่วงแก้วรวมทั้งมะม่วงพันธุ์อื่นในฤดูจากทุกภูมิภาคของประเทศ ได้หมดไปจากตลาดเกือบสิ้นเชิงแล้ว มีแต่ผลผลิตจากภาคเหนือตอนบนเท่านั้นที่ยังคงหลงเหลืออยู่ ซึ่งจะมีราคาที่สวนเพิ่มสูงขึ้นเป็นลำดับจนถึง 10-20 บาท/

กก. โดยเฉพาะถ้ำมะม่วงแก้วมีคุณลักษณะพิเศษเพื่อการบริโภคสดเสริมอีกส่วนหนึ่ง (ชัชชัยและคณะ, 2543) และเป็นมะม่วงล่าฤดูตามธรรมชาติได้ในเดือนกรกฎาคม นอกจากนั้นเดือนกรกฎาคม มักมีฝนทิ้งช่วงในเขตภาคเหนือตอนบน จึงเอื้ออำนวยต่อการยืดอายุการเก็บเกี่ยวมะม่วงได้ค่อนข้างดี วิธีการที่จะใช้ในการยืดอายุการเก็บเกี่ยวนั้น คำนึงถึงเงื่อนไขทั้งที่เป็นต้นทุนการผลิตและความง่ายต่อการนำไปปฏิบัติของเกษตรกรในพื้นที่ สำหรับแนวทางยืดอายุการเก็บเกี่ยววิธีหนึ่งคือการห่อผล เนื่องจากมีโอกาสเป็นไปได้สูงที่จะใช้ยืดอายุการเก็บเกี่ยวมะม่วง และเป็นวิธีที่เกษตรกรบางส่วนปฏิบัติอยู่แล้ว สามารถนำไปใช้ได้ง่าย มีการลงทุนที่ต่ำ ไม่มีสารพิษตกค้างบน ผลผลิต และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม จึงเป็นที่มาของการศึกษานี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อทำความเข้าใจระบบการผลิต ปัญหาและแนวทางในการยืดอายุการเก็บเกี่ยวมะม่วงแก้วของเกษตรกรภาคเหนือตอนบน
2. เพื่อประเมินผลของการห่อผลต่อการยืดอายุการเก็บเกี่ยว และคุณภาพของผลมะม่วง

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1. ได้แนวทางการยืดอายุการเก็บเกี่ยวมะม่วงแก้วที่สอดคล้องกับความต้องการ และปัญหาของเกษตรกรในเขตภาคเหนือตอนบน
2. ได้แนวทางปรับปรุงคุณภาพผลผลิตมะม่วงแก้วเพื่อตลาดผู้บริโภคผลสด